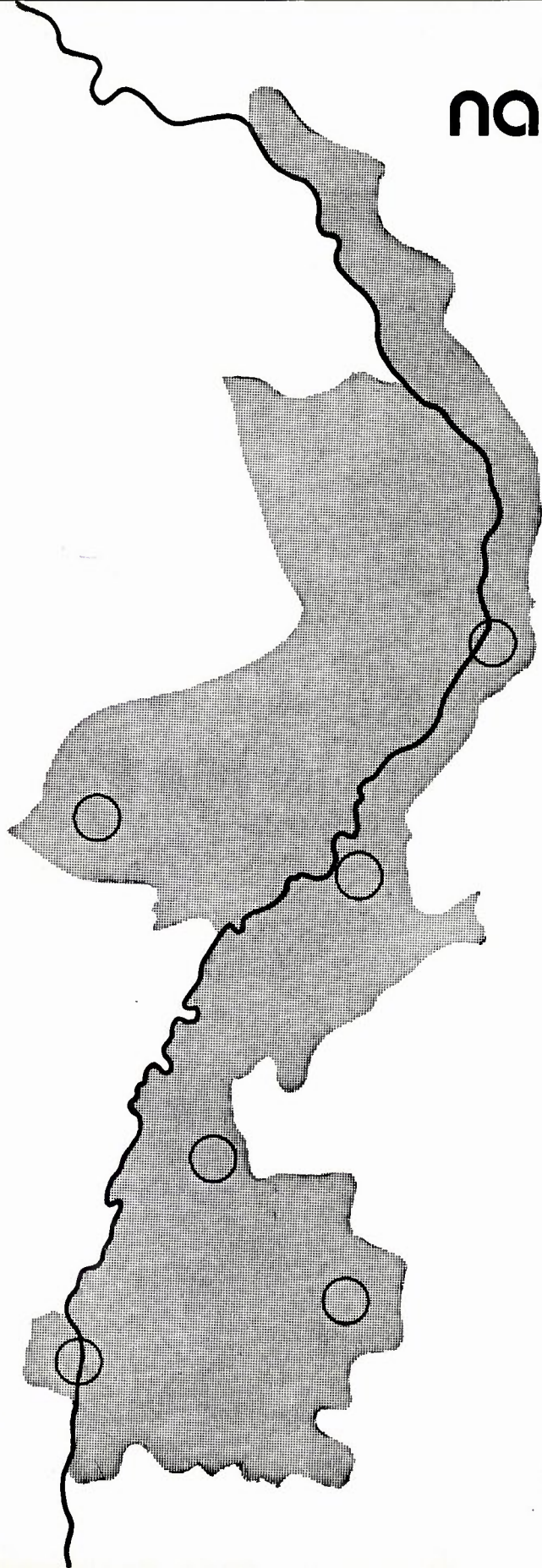

natuurhistorisch maandblad

65e jaargang no. 5 - 27 mei 1976

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, 27 mei 1976

REDACTIERAAD: mevr. drs. F. N. Dingemans-Bakels;
H. P. M. Hillegers; J. A. M. Heerkens Thijssen (wnd. hoofd-
redacteur); dr. P. J. van Nieuwenhoven; W. Ogg.
Redactie-adres: Bosquetplein 7 Maastricht (tel. 043-13671).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe
leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan admini-
stratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, p/a Bosquet-
plein 7, Maastricht; tel. 043 - 13671.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 2,50, voor leden
f 1,75; dubbelnummers f 4,— resp. f 3,—.
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Dr. P. J. v. Nieuwenhoven,
Trianonstraat 13, Maastricht. Tel. 043 - 18897

Secretaris: J. A. M. Heerkens Thijssen.
St. Lambertuslaan 29, Maastricht. Tel. 043 - 16071.

Penningmeester: J. G. H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genoot-
schap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1 januari 1976 f 22,50 per jaar (gezins-
contributie f 25,—); Jeugdleden t/m 17 jaar f 7,50. Het
maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.
Abonnementsprijs voor verenigingen en instellingen f 50,—
per jaar.

INHOUD:

- Aankondiging Jaarvergadering te Steyl	77
- C. R. Beoujon: De Heemtuin in de Jochemhof	78
- Verslagen van de maandvergaderingen	85
- Boekbespreking	88
- Huub Gilissen: Met de Vrienden der Natuur van Weert naar het Weerterbos	90
- Aanvullingen op het artikel Voorjaarstrekwaarneming van Kraanvogels	91
- Attentie	91
- Nieuwe leden 1975	92
- Contributiebetaling	92
- Aankondiging van de maandvergaderingen en andere activiteiten	omslag III
- De natuur in	omslag IV

JAARVERGADERING TE STEYL EN BEZOEK AAN DE BOTANISCHE TUIN ALDAAR OP ZONDAG 13 JUNI 1976

De jaarvergadering zal gehouden worden in het Documentatie- en Informatie Centrum van de Botanische Tuin te Steyl. Aanvang: 10.30 uur.

AGENDA :

1. Opening door de voorzitter.
2. Jaarverslag 1975 van de secretaris, de penningmeester en de wnd. hoofdredacteur.
3. Verslag van de kascommissie 1975 en benoeming van de kascommissie 1976.
4. Bestuursverkiezing:
 - a. volgens rooster treden af: de heren Dr. S. J. Dijkstra en P. A. van der Horst. Alleen de heer van der Horst stelt zich herkiesbaar. Het bestuur stelt voor in de vacature Dijkstra voorlopig niet te voorzien, aangezien de kring Heerlen met de heren Bult en van Geel voldoende vertegenwoordigd is.
 - b. voorstel tot benoeming van de heer Drs. C. H. Janssen te Nederweert als opvolger van de heer J. H. H. de Haan, die zich op de vorige jaarvergadering nog voor één jaar beschikbaar stelde en dus nu definitief aftreedt.
Volgens art. 13 sub 1 kunnen door de leden namen van kandidaten voor deze vacature hieraan worden toegevoegd, mits door tien leden schriftelijk voorgedragen en onder toevoeging van een bereidverklaring van de kandidaat.
5. Rondvraag.
6. Sluiting om ca. 12.00 uur.

Middagprogramma

12.00 - 13.30 uur: Lunchpauze.

In het nabij gelegen Restaurant kan men een meegebracht lunchpakket verorberen. Er bestaat echter ook gelegenheid om iets warmes te bestellen.

13.30 uur: Bezoek aan de Botanische Tuin.

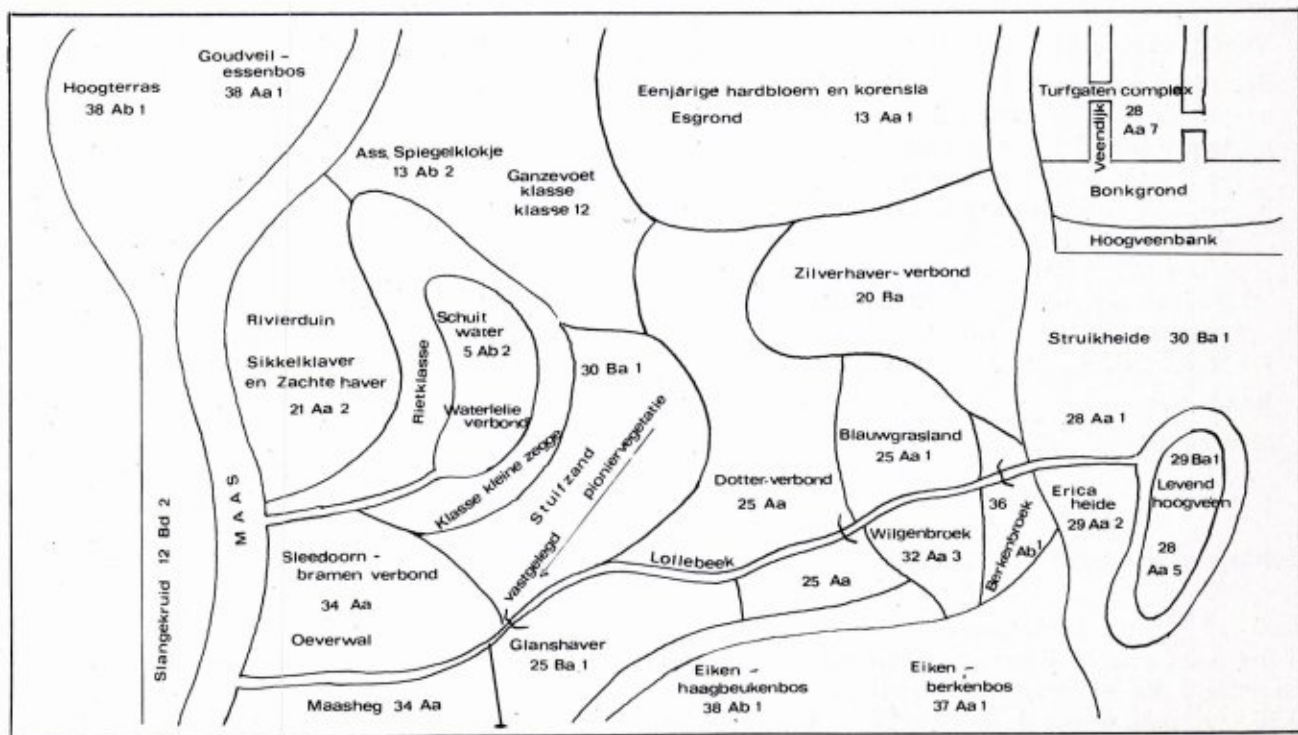
DE HEEMTUIN IN DE JOCHEMHOF BOTANISCHE TUIN, STEYL

door O. R. BEOUJON

Een heemtuin is een miniatuurlandschap, waarin plantensoorten uit verschillende vegetaties aangeplant zijn. In werkelijkheid is het landschap van Noord-Limburg zeer gevarieerd: De Maas in haar dal, met rivierklei. Op de terrassen grint en rivierzand, waaroverheen stuifzand kan zijn opgewaaid, dat hier en daar nog begroeid is met heide. Op de in cultuur gebrachte gronden specifieke onkruidflora's. Op de grens van Limburg en Brabant de Peel, gedeeltelijk nog een moerasgebied met levend hoogveen. Vanuit dit veen stroomt via allerlei beekjes water in de richting van de Maas. Deze beekjes door-

snijden a.h.w. de stroomruggen waarop de stuifzanden en de cultuurgronden liggen. Langs de beekjes een gevarieerde flora, doordat het water van het veen naar de rivier steeds minder zuur wordt en tevens voedselrijker.

De bodem waar het beekje doorheenstroomt wordt naar het rivierdal toe bovendien steeds grover van structuur. In combinatie met het sediment van het beekje zelf geven deze factoren de mogelijkheid voor een aantal in elkaar overlopende, zeer uiteenlopende vegetaties. Voorts is er het stilstaande water: de rivier, die door het land meanderde, sneed af en toe

De Veenput in de heide.

foto: P. J. v. Nieuwenhoven.

een van haar vele bochten zelf af. In dit stilstaande water gedijen heel andere planten dan langs de oevers van de stroom. Langzamerhand zal het verlandingsproces het water verdringen, waarna alleen de dalvorm nog herinnert aan de rivier die daar eens haar bedding had. Karakteristiek voor het Noordlimburgse landschap zijn ook de z.g. maasheggen: in vroeger tijden zijn grove houtwallen aangelegd met als materiaal alle soorten bomen en struiken die voorhanden waren. Soms werden de takken ineen gevlochten en al te wild groeiende elementen gesnoeid. Zonder menselijk ingrijpen is trouwens het hele landschap ondenkbaar: vrijwel elk vegetatietype is tot stand gekomen als gevolg van een bepaald cultuurpatroon: denk eens aan de heide, die bij de gratie van de schapenteelt niet opnieuw in bos overging, evenals de esgronden (ploegen), de weilanden in de beekdalen (beweiding), enz.

Door de veranderingen in het cultuurpatroon en de

bevolkingsaanwas gaan vele karakteristieke landschapselementen verloren om plaats te maken voor andere: vele maasheggen zijn reeds verdwenen door ruilverkaveling, de door de schapen verlaten heide wordt bos, het veen droogt uit door de verlaging van de grondwaterstand, de schrale beekdalen worden bemest, het bos omgehakt en het stuifzand beplant. Vele plantensoorten verdwijnen en nieuwe soorten, waarvan sommige uit andere werelddelen werden aangevoerd (adventieven), vinden er een plaats. Het nieuwe landschap wordt gestroomlijnder (de oevers van de Maas, de akkers, de wegen enz.) en de vele kleinschalige overgangen tussen verschillende vegetaties, die juist zo rijk aan soorten zijn door de concurrentie, verdwijnen. Een letterlijke en figuurlijke vervlakking. Welke soorten gaan er nu verloren? Sommige plantensoorten zijn weinig kieskeurig en gedijen onder nogal uiteenlopende omstandigheden (bodem, water, licht) en groeien dus op allerlei

plaatsen. Andere stellen heel speciale eisen, maar als daaraan voldaan wordt, doen ze het ook heel uitbundig en kunnen de concurrentie gemakkelijk de baas.

Juist de „kieskeurige” soorten verdwijnen door het wegnemen van hun groeiplaatsen. Vanwege hun specifieke behoeften zijn ze kenmerkend voor een bepaalde vegetatie en worden daarom kensoorten genoemd. Aan deze soorten herkent men de verschillende plantengemeenschappen. In goede flora's vindt U een beschrijving.

De naamgeving: zg. Verbond, genoemd naar een kensoort, waaraan toegevoegd de uitgang -ion bv. Onopordion acanthii, wegdistelverbond, genoemd naar Onopordum acanthium L.); de verbonden zijn onderverdeeld in zg. associaties genoemd naar een kensoort, met uitgang -etum (bv. Onopordetum acanthii., wegdistel-associatie.

De verbonden zijn ondergebracht in een orde, uitgang etalia en de ordes vormen samen klassen, die als uitgang -etea hebben.

Een zeer uitgebreide beschrijving vindt men in Westhoff/den Held, Plantengemeenschappen in Nederland; dit boek is handleiding bij de aanleg van de Heemtuin geweest. De nummering van de gezelschappen is hieruit afkomstig en is algemeen geldig in Nederland.

Het nabootsen van deze vegetaties, zoals ze rond de eeuwwisseling volop te vinden waren, is geen eenvoudige zaak: in de tuin vindt men een aantal zorgvuldig aangebrachte grondsoorten, want behalve de soort speelt ook de gelaagdheid van de bodem een belangrijke rol. Verder is de waterstand regelbaar gemaakt, er is gezorgd voor het juiste humusgehalte, bemesting, bewerking, kortom aan alle condities is zo mogelijk voldaan.

Daarna zijn er plm. 800 kensoorten gezaaid of aangeplant. Het ter beschikking staande tuindeel is klein, te klein eigenlijk; een heideveld dat in werkelijkheid 100 hectare meet, wordt op 100 m² weergegeven. Maar enkele typen zijn op min of meer natuurlijke schaal: de maasheggen, de akkers, de

hoogveenpoel. Van de te kleine typen moet een soort karikatuur gemaakt worden: de kensoorten, die interessant zijn, moeten sterk op de voorgrond treden, en de begeleidende soorten moeten een beetje onderdrukt worden, terwijl wanneer er niets aan gedaan wordt, juist het tegenovergestelde het geval zal zijn: aan de eisen van de kensoorten is moeilijk te voldoen, en de concurrentie is groot. Het zal duidelijk zijn dat het in stand houden veel kennis van zaken, vindingrijkheid en vooral werk vraagt.

Ook de types, die in de natuur slechts een fase van een bepaald proces zijn, bv. de verlanding van een afgesneden meander, moeten hier in dezelfde toestand gehandhaafd blijven.

De voornaamste typen zijn (zie kaart):

- 5 Ab 1 Watergentiaan-associatie. Komt speciaal voor in licht verontreinigd water.
- 5 Ab 2 Associatie van Gele plomp (*Nuphar luteum*) en drijvend Fonteinkruid (*Potamogeton natans*). In matig voedselrijk, stilstaand water.
- 12 Ganzevoetklasse, gekenmerkt door o.a. Ganzevoet (*Chenopodium album*) Zwarte Nachtschade (*Solanum nigrum*) Gewoon Kruiskruid (*Senecio vulgaris*) Herderstasje (*Capsella bursa-pastoris*) Vogelmuur (*Stellaria media*) Kleine ooievaarsbek (*Geranium pusillum*) Gewone melkdistel (*Sonchus oleraceus*).
Komt voor op akkers, wegbermen, industrieterreinen etc.)
- 12 Bd Wegdistelverbond, gekenmerkt door o.a. Zegekruid (*Nicandra physaloïdes*) doornappel (*Datura stramonium*) diverse toortsen (*Verbascum sp.*) Wilde reseda (*Reseda lutea*).
Op gestoorde hellingen de pioniervegetatie die verdwijnt wanneer er niet wordt ingegrepen.
- 12 Bd 2 Slangekruid-associatie. Kensoorten: Slangekruid (*Echium vulgare*) Teunisbloem

(*Oenothera biennis*) Ossetong (*Anchusa officinalis*).

Op droge kalkrijke grond, bv. op de rivierduinen.

- 12 Bd 4 Associatie van Wilde reseda (*Reseda lutea*) en Knikkende distel (*Carduus nutans*) verlangt iets meer stikstof dan 12 Bd 2, onbestendig, wordt overgroeid door Boerewormkruid (*Tanacetum vulgare*) en Bijvoet (*Artemisia vulgaris*).
- 13 Aa 1 Associatie van eenjarige Hardbloem (*Scleranthus annuus*) en Korensla. Kensoorten: Korensla (*Arnoseria minima*) Bleekgele hennepnetel (*Galeopsis segetum*) Slofhakken (*Anthoxanthum puelii*) Kleine leeuwklauw (*Aphanes microcarpa*).
Komt voor op winterrogge-akkers.
- 19 Ac 1 Slangewortel-associatie. De afgestorven plantedelen gaan op de duur zg. drijfkillen vormen, waarop nieuwe (andere) planten kunnen gaan groeien. Het volgende stadium heet:
- 19 Ac 2 Waterscheerling-cyperzegge associatie. In tegenstelling tot de vorige komen hierin o.a. Wateraardbei (*Comarum palustre*) Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoiflora*) Pluimzegge (*Carex paniculata*) wel voor.
- 19 Ba 5 Gemeenschap van Kalmoes (*Acorus calamus*) en Gele Lis (*Iris pseudacorus*). Op plaatsen waar de oever onder de waterspiegel plotseling steil afloopt.
- 19 Ba 6 Holpijp-associatie. De overheersende Holpijp (*Equisetum fluviatile*) wortelt in de restanten van eerdere vegetaties (19 Ac).
- 19 Bb 2 Associatie van Egelskop (*Sparganium emersum*) en Pijlkruid (*Sagittaria sagittifolia*).
- 20 Aa 1 Buntgras-associatie. Kensoorten: Spurrie (*Spergula vernalis*) en voorts verschillende korstmossen (*Cladonia cervicornis*), *C. polydactyla*, *C. destructa*, *Stereocaulon condensatum* en schimmels (*Clavaria argillacea*, *Rhizopogon luteolus*). Het is een pioniersgezelschap op droge, voedselarme zandgrond, van grote waarde door natuurlijke vastlegging van stuifzanden.
- Volgende stadia zijn 30 Ba 1 en tenslotte 37 Aa 1. De korstmossen en schimmels zijn bij de aanplant van de heemtuin niet ingebracht: wanneer zij er spontaan komen vormen zij het bewijs, dat de vooropgestelde bedoeling is geslaagd. In het algemeen kan het spontaan voorkomen van planten een aanwijzing vormen van afwijkende of juist kloppende omstandigheden: en hieruit voortvloeiend kunnen beheersmaatregelen bedacht worden.
- 20 Ba Zilverhaver-verbond. Het is een pioniersgezelschap van kalkarme, droge zandgronden.
- 20 Ba 1 Associatie van Zilverhaver (*Avena caryophyllaea*) en Vogelpootje (*Ornithopus perpusillus*). Over het voorkomen in Nederland is nog weinig bekend. Waarschijnlijk tengevolge van enig menselijk ingrijpen.
- 21 Aa 2 Associatie van Sikkelklaver (*Medicago falcata*) en Zachte haver (*Avena pubescens*). Deze graslanden komen voor op kalkrijke, droge oeverwallen langs de rivieren. Terwijl in werkelijkheid de grassen hierin de grootste oppervlakte beslaan, moeten in de tuin de overige soorten vanwege het kleine areaal, naar verhouding meer plaats krijgen. Dit graslandtype is afhankelijk van jaarlijks maaien. Tengevolge van recreatie, kunstmatige beregening, zandwinning e.d. neemt het in Nederland sterk af.
- 25 Aa Dotterverband. Kensoorten o.a. Dotterbloem (*Caltha palustris*), Moerasrolklaver (*Lotus uliginosus*), Breedbladige orchis (*Orchis majalis*) Moerasstreepzaad (*Crepis paludosa*) Veelbloemige veldbies (*Luzula multiflora ssp. multiflora*) Hollandse Paardebloem (*Taraxacum hollandicum*), Koekeksbloem (*Lychnis flos-cuculi*). Op drasige meestal bemeste, één of tweemaal per

- jaar gemaaide hooilanden. De bodem is kleilig of venig, mineraalrijk, stikstofhoudend; het grondwater is zuurstofrijk. Deze gemeenschap vervangt 38 Aa. Een duidelijk voorbeeld voor beheersmaatregelen: de grondsoort is aangebracht; de waterspiegel is regelbaar, er wordt gemaaid: bepaalde spontaan voorkomende soorten zijn een indicatie voor storingen en andere zijn bv. een aanwijzing voor gebrek of overmaat van een bepaald mineraal, verkeerde pH o.i.d. Hier is ook gepast ingrijpen mogelijk.
- 25 Ba 1 Glanshaver-associatie. Kensoorten o.a. Grote bevernel (*Pimpinella major*) Gele morgenster (*Tragopogon pratensis* ssp. *orientalis*) Glanshaver (*Arrhenaterum elatius*) Goudhaver (*Trisetum flavescens*) Wilde wortel (*Daucus carota*) Biggekruid (*Crepis biennis*) Glad walstro (*Galium mollugo mollugo*) Karwijvarkenskervel (*Peucedanum carvifolium*) Knautia (*Knautia arvensis*) Pastinaak (*Pastinaca sativa*) Beemdoeivaarsbek (*Geranium pratense*). Hooilandgemeenschap van zeer voedselrijke, bemeste kleigrond met wisselend watergehalte. In Nederland verhoudingsgewijs soortenarm. Eveneens een vervangingsgemeenschap van 38 Aa.
- 27 Aa 1 Associatie van Zomp- en Sterzegge (*Carex spec.*). Gemeenschap in laagvenen. Vaak tussen 19 Ca en 25 Ab optredend.
- 27 Aa 3 Veenmos-draadzegge-associatie. zg. Trilveengemeenschap, met een goed ontwikkelde moslaag; vaak rijk aan algen. Dit gezelschap komt vooral voor op plaatsen waar kwelwater is bv. daar, waar veen eindigt (uitwigt) tegen klei- of zandlaag.
- 28 Aa 1 Veenmos-snavelbiesassociatie. Komt voor in voedselarme venen, op massa's dood plantenmateriaal wortelend.
- 28 Aa 5 Veenpluis-Veenmos-associatie. Op vergelijkbare standplaatsen als 28 Aa 1, maar minder nat; in verlandende venen en echte hoogvenen. De sociatie schijnt begunstigd te worden door lichte storingen, zoals trekken van veenmos, wisselende waterstand. Een moeilijkheid bij het nabootsen, is dat het water moeilijk arm genoeg en zuur genoeg te krijgen is.
- 28 Aa 7 Waterveenmos-associatie. Vaak vormt uitsluitend *Sphagnum cuspidatum* grote, zwevende mostapijten in zeer arm, door humuszuren bruin gekleurd water van veenputten (turfgaten) die ontstaan zijn door het afsteken van turf. Daartoe heeft men de waterspiegel laten zakken. Nadat de turf-laag (hier plm. 1 M hoog) weggestoken is, kan men deze weer laten aangroeien door de oorspronkelijke waterstand te herstellen (afwateringssloot afsluiten). De opbouw van een nieuwe laag zal echter vele honderden jaren kosten.
- 29 Aa 1 Associatie van Moeraswolfsklauw (*Lycopodium inundatum*) en Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*). Komt voor op kale plekken in dopheide-gezelschappen, bv. na afplaggen.
- 29 Bb 1 Kraaiheide-hoogveenmosgezelschap. Komt voor op de hoogste bulten van het hoogveen. Het water kan er verhoudingsgewijs laag staan in de zomer; tot 25 cm. onder het oppervlak.
- 30 Ba 1 Struikheide-kruipbremassociatie. Kensoorten o.a. Kruipbrem (*Genista pilosa*) Brem (*Sarothamnus scoparius*) Kleine wolfsklauw (*Lycopodium complanatum* ssp. *Chamaecyparissus*) Gaspeldoorn (*Ulex europaeus*) Grote bremraap (*Orobancherapum-genistae*). Vroeger waren er in Nederland uitgestrekte heidevelden van dit type, thans is het aanzienlijk minder verbreid. De heide heeft een karakteristiek bodemprofiel: van boven naar onder vindt U eerst een dun laagje strooisel, dan een dun

(1/2cm.) laagje zwarte halfverteerde humus, dan een door de humuszuren bruingekleurde laag waarin de heidestruiken wortelen en daaronder een lichtgrijze zandlaag waar geen plantenresten in zitten en waar alle mineralen uitgespoeld zijn: dit loodgrijze zand is volslagen onvruchtbaar, de zandkorrels kunnen de mineralen nu eenmaal niet binden. De verdwenen mineralen bevinden zich in de koffiëleurige laag (oerbank).

De grond wordt ook steeds armer: de schapen, die het weinige jonge groen over grote oppervlakte wegvreten, laten hun uitwerpselen op een klein plekje vallen: als het regent zakken alle vrijkomende stoffen sneller de grond in dan de wortels ter plaatse ze kunnen onderscheppen. Een dergelijk profiel heet dan p o d z o l (sol = grond, pot = lood, vanwege de kleur).

32 Aa 3 Associatie van Grauwe wilg (*Salix cinerea*) en Zwarte els (*Alnus glutinosa*). Struweel met vrij veel kruidachtige gewassen en mossen. Vaak overblijfsels van rietgezelschappen (19 Ba). Het grondwater, matig voedselrijk komt tot aan de oppervlakte.

34 Aa Sleedoorn-bramenverbond. De struwelen binnen dit verbond zijn de zg. Maasheggen. Behalve diverse bramen (*Rubus sp.*) komen in de ondergroei voor: Kruisbladwalstro (*Galium cruciata*), Hemelsleutel (*Sedum telephium*) en Gevlekte dovenetel (*Lamium maculatum*) voor. Wanneer de heggen dicht dooreengegroeid zijn kan er bij storing (hakken, snoeien, zagen) Vingerhoedskruid (*Digitalis purpurea*) tussen door groeien. Om voor deze soorten voldoende schaduw te krijgen moeten de heggen nog wat dicht worden.

36 Ab 1 Berkenbroek met Gagel (*Myrica gale*), Dopheide (*Erica tetralix*) Koningsvaren (*Osmunda regalis*) Kamperfoelie (*Lonicera periclymenum*), Liggend walstro (*Galium*

hercynicum). Het is een lage, lichte bosgemeenschap die volgt op 28 Aa, rijk aan dwergstruiken, varens en mossen. Type-rend voor de iets minder arme randen van hoogvenen.

37 Aa 1 Eiken-berkenbos. Behalve eiken en berken geen kenmerkende bladplanten. Vermoedelijk zijn er wel enkele schimmels kenmerkend; verder is er een opvallend rijke moslaag. Het is een eindstadium (z.g. climaxvegetatie) op arme, zure zandgronden. In Nederland was het nog in de vorige eeuw de meest algemene bosgemeenschap, ondanks het feit dat het op veel plaatsen vervangen was door struikheide (en deze op hun beurt weer door naaldhoutaanplant). Vooral de laatste tientallen jaren neemt het areaal onrustbarend af, o.m. door aanplant van meer geldopbrengend naaldhout en uitbreiding van woonoorden.

38 Aa 1 Goudveil-essenbos. De kensoorten zijn voorts: Hangende zegge (*Carex pendula*), Slanke zegge (*Carex strigosa*) Boswederik (*Lysimachia nemorum*) Klein heksenkruid (*Circaea intermedia*) Bergereprijs (*Veronica montana*).

Deze gemeenschap is soortenrijk en heeft een voorkeur voor enigszins stikstofrijke ondergrond. De associatie komt vaak op smalle, één of meerdere malen per jaar overstromde stroken leemhoudende grond voor.

38 Ab 1 Eiken-haagbeukenbos. Zeer soortenrijk bos, met o.a. Linde (*Tilia cordata*), Boswaldstro (*Galium sylvaticum*), Grootbloemige muur (*Stellaria holostea*) Taxus (*Taxus baccata*) Aardbeiganzerik (*Potentilla sterilis*) Maagdepalm (*Vinca minor*) Haagbeuk (*Carpinus betulus*) Vogelkers (*Prunus avium*) Bosroos (*Rosa arvensis*) Vingerzegge (*Carex digitata*) Beukvaren (*Thelypteris dryopteris*) een vijftal orchideeën, Peperboompje (*Daphne mezereum*), Naald-

varen (*Polystichum aculeatum*), Bosbies (*Luzula pilosa*), Klaverzuring (*Oxalis acetosella*), Rapunzel (*Phyteuma nigrum*), Beuk (*Fagus sylvatica*).

Ook diersoorten (insecten, vogels, zoogdieren e.a.) zijn ruim vertegenwoordigd. In het voorjaar is dit bostype het mooiste: door het nog niet gesloten bladerdek valt genoeg zonlicht om de onderste etage volop te laten leven. Op voedselrijke, humeuze grond. Onder de strooisellaag van dode bladeren ligt een dikke laag halfverteerde humus. Het grondwater valt net binnen het bereik van de wortels.

De kruidentuin

Kruidentuinen behoren tot de oudste soorten tuinen: de planten die de mens om welke reden ook nodig had, ging hij aanplanten in de directe nabijheid van zijn woning om ze niet te hoeven zoeken. Er waren kruiden die alleen vanwege hun aangename smaak in trek waren, andere vanwege een geneeskrachtige werking: veel kruiden hebben zowel een geneeskrachtige werking als een bijzondere smaak, een voorbeeld hiervan is knoflook, dat behalve in de keuken ook dienst doet als wormafdrijvend middel.

Het keukengebruik en medicinale toepassing zijn van oudsher moeilijk te scheiden; sinds onheuglijke tijden zoeken mensen bepaalde kruiden en eten ze op, zo niet om te genezen dan wel uit voorzorg om niet ziek te worden.

Echte kruidentuinen zijn al vanaf de vroege middeleeuwen bekend: zij waren vaak te vinden bij kloosters en gasthuizen en ook aan menig hof kweekte men fijne kruiden ten gerieve van 's-konings dis. Er zijn dan ook in deze tijd vele sprookjes ontstaan over zeldzame kruiden; en in later eeuwen is er menig kookboek gewijd aan het delicaat gebruik van inheemse kruiden die gekweekt worden vanwege een ander gebruik dan consumptie; deze worden samengevat onder de benaming „technische kruiden”.

De Kruidentuin.

foto: P. J. van Nieuwenhoven.

Voorbeelden hiervan zijn: de kaardebol, waarvan de gedroogde bloeiwijze gebruikt werd om wol te kammen, het zeepkruid dat het water laat schuimen en de meekrap, waarvan de wortel gebruikt werd om stoffen te verven. Kruidentuinen hebben meestal geen fraaie aanleg, dat is de bedoeling ook niet.

U vindt in de kruidentuin in elk vakje een soort. Op het etiket vindt U de Latijnse naam, de Nederlandse naam en, in een enkel woord, de gebruiksmogelijkheden.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 4 mei 1976

De heer Bronneberg vertelde hoe tijdens een sneeuwperiode een Waterhoentje zijn toevlucht gezocht had in zijn tuin, waar hij overnachtte in een Taxus. Door deze vogel geregeld te voeren was hij zeer mak geworden, maar muntte wel uit in het zich verbergen bij onraad. Op 2 mei was het voor het laatst gezien.

Dr Dijkstra vertoonde een exemplaar van Wede (*Isatis tinctoria*) bij hem spontaan in de tuin opgekomen. Vermoedelijk is een zaadje van deze soort meegenomen met planten verzameld langs de Maas ten behoeve van de Botanische Tuin in Terwinselen. Wede komt in Nederland voor op ruige plaatsen in de duinen en langs de grote rivieren. Zijn oorspronkelijk voorkomen is Oost-Europa, Klein Azië, N.-Afrika en delen van Rusland, en mogelijk zelfs China. Het is een oeroude kultuurplant; reeds Julius Caesar verhaalde hoe 54 j. voor Chr. Romeinse soldaten in Engeland aangevallen werden door de inheemse bevolking en hoe deze om de Romeinen schrik aan te jagen hun gezicht ingesmeerd had met de blauwe kleurstof afkomstig van Wede. Deze soort werd in kultuur gebracht voor het verkrijgen van deze kleurstof, waarmee textiel gekleurd werd. De bereidingsmethode is vrij eenvoudig, de plant werd in stukken gesneden en deze liet men een paar dagen in water gisten. Hierbij verandert indoxyl in indigo. Later werd deze inheemse Kultuur konkurrentie aangedaan door de invoer van indigo van de indigoplant uit Azië. In Sachsen stond, om de eigen kultuur te beschermen, zelfs de doodstraf op het gebruik van indigo uit Azië. Nog later werd met de kultuur gestopt bij de opkomst van de synthetische bereiding van anilline kleurstoffen.

Hierna kreeg de vorige spreker de gelegenheid dia's te vertonen van bloemen uit Zuid-Tirol, uit de omgeving van St. Christine bij Ortisei. We noteerden talrijke soorten van Anemonen, Sleutelbloem en Gentianen, verder de Beredruif (*Arctostaphylos uva*

ursi), zeldzaam in Nederland. Bij Trollius werd de aandacht gevestigd op het feit dat de bloem zich nooit geheel opent, wat wel het geval is bij de Dotterbloem (*Caltha palustris*); beide behoren tot de familie van de Boterbloemachtigen. Toch maakt Trollius goede vruchten. In de literatuur was over de bestuiving niets te vinden, echter met veel geduld en geluk kan men waarnemen hoe een hommelt zich in een gesloten bloem naar binnen wurmt. Verder werd een rode kleurvariatie vertoond van Veldsalie (*Salvia pratensis*) die normaal blauwe bloemen bezit. Verdere soorten, om slechts enkele te noemen, is *Soldanella* met zijn ronde blaadjes. Namen van een klein muntje, soldij en soldaat staan in verband met zijn wetenschappelijke naam. Ook Vetblad (*Pinguicula*), een vleesetend plantje, trok de aandacht.

Aan het slot van deze voordracht werden 2 dia's vertoond van de Kruisblad wolfsmelk (*Euphorbia lathyris*), opgenomen te Heerlen. Tijdens een lichte vorst van -2°C vouwt deze soort zijn bladeren stijf tegen de stam aan, waarschijnlijk een reactie tegen te sterk waterverlies. Dezelfde planten werden weer gefotografeerd enige dagen later, nu bij $+2^{\circ}\text{C}$, waarbij ze hun natuurlijke stand weer ingenomen hadden. Mej. Sterken vertoonde nog enkele dia's uit Zuid-Tirol, van Meran. Deze plaats ligt in een dal dat door bergen afgeschermd wordt voor koude winden, en alleen aan de zuidkant open staat voor zachte lucht. Hierdoor is het mogelijk om daar allerlei subtropische gewassen te kweken, evenals vruchten zoals de druif. De heer Dijkstra deelde mee dat hij eens meegemaakt had hoe een hagelbui in augustus daar grote schade dreigde aan te richten. De bui werd met granaten uit elkaar geschoten en na enige minuten ontlastte zich een flinke regenbui.

Tenslotte kan nog meegedeeld worden dat deze vergadering door een talrijk aantal bezoekers bezocht werd.

te Maastricht op 6 mei 1976

Na een woord van welkom tot de aanwezigen zegt voorzitter van Nieuwenhoven dat onder auspiciën

van het Recreatieschap een inspraakavond gehouden is over de uiteindelijke bestemming van het grindgat Oost-Eijsden, dat gepland is als waterrecreatiecentrum.

De heer Poot geeft aan de hand van een gedetailleerde kaart van dit terrein een nadere toelichting. Hoewel is toegezegd dat de bultjes – die inmiddels vrijwel volledig verdwenen voor het creëren van een ligstrand – opnieuw zullen worden aangelegd aan de westzijde van de plas langs de hele landtong, toont hij zich toch bezorgd. Het zijn juist deze bultjes die voor de watervogels zo belangrijk zijn. De voorzitter kan die bezorgdheid niet delen; naar aanleiding van de gevoerde gesprekken heeft hij toch wel goede verwachtingen van het resultaat als de plannen verwezenlijkt zijn.

Br. Virgilius Lefeber heeft in het gebied van de Bossche Fronten zeer speciale vondsten van bijen en wespen gedaan die uniek voor ons land genoemd mogen worden. Deze vondsten worden verwerkt in het rapport over dit gebied dat in bewerking is.

De heer Damen heeft op 18 april in het hellingbos van de Ambyerheide een wezel waargenomen die zich vergastte aan het bloed van een jong konijn. Terwijl spreker hiernaar van dichtbij stond te kijken kwam een hermelijn naderbij die tenslotte de wezel aanviel en doodde. Het door de wezel gedode konijn werd evenwel ongemoeid gelaten.

Als interessante vogelwaarnemingen van de Hamert noemt de voorzitter een zwarte ruit die erg veel moeite had met een gevangen kikker. Ook signaleerde hij daar een visarend (3 mei) en een kolgans (27 april).

De heer Poot heeft op het grindgat van Oost-Eijsden op 20 april 3 exemplaren van de geoorde fuut waargenomen en op 24 april 1 draaihals te Cadier en Keer. Verder trof hij op 1 mei een aantal kramsvogels aan in de omgeving van Maastricht en na enig speuren minstens één broedgeval van deze vogel.

Na de pauze komt de heer Kemp aan het woord. Als inleiding zegt hij dat het de bedoeling van zijn voordracht is om de belangstelling voor bomen op te wekken, of te verstevigen. Er bestaat gelukkig nogal

wat literatuur over bomen en aan de hand hiervan propageert hij het zelf-ontdekken. Dat men daar helemaal geen verre wandelingen voor hoeft te maken bewijst wel een moerbeiboom in het centrum van Maastricht. Van deze boomsoort zijn maar enkele exemplaren bekend in heel Limburg. En dan bezit het Stadspark van Maastricht nog altijd een fraaie collectie ondanks het feit dat er nogal wat bomen opgeofferd werden bij de aanleg van de Maasboulevard. Het is verblijdend dat bij de renovatie van het oostelijke deel van dit park een verscheidenheid aan soorten is ingeplant. Dit dan vooral ten grieve van ons nageslacht.

Om zijn verhaal te illustreren heeft spreker uit zijn

Oude Linde in Vlyen.

foto: P. J. van Nieuwenhoven.

uit 3000 st. bestaande archief ca. 100 toepasselijke dia's gekozen.

In vroegere tijden plantte men al bomen als afscheiding van landbouwpercelen waarvoor veelal Meidoorn, Sleedoorn, Taxus en Haagbeuk gebruikt werden, die dan als heg of haag laag gesnoeid waren. Hoog opgaande singels werden geplant als schaduwgevers maar ook als wind- en sneeuwvang. Hiervan treffen we mooie voorbeelden aan in de Eiffel, aan de windzijde van boerderijen.

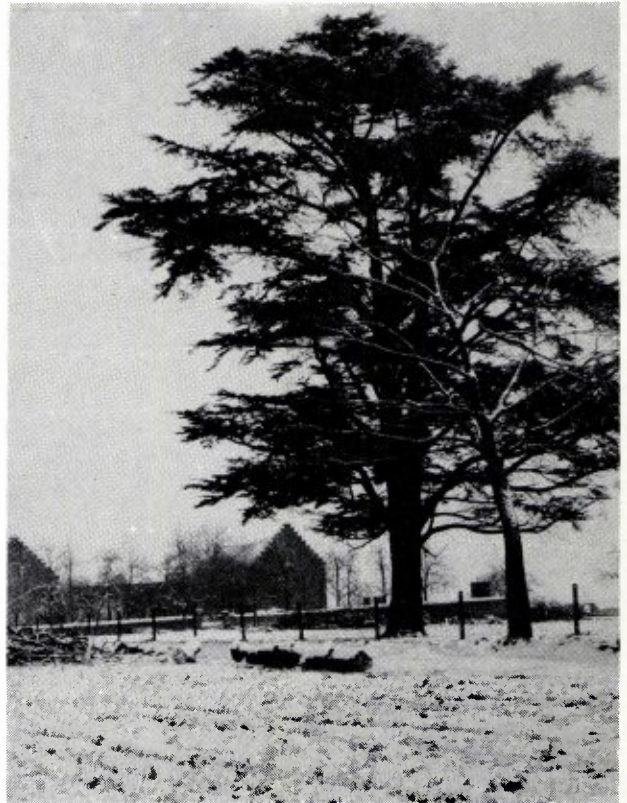
Als beplanting van lanen wordt meestal de Linde, de Beuk (zowel de groene als de bruine variëteit), de Berk of de Eik gebruikt, hetgeen op de dia's goed te zien is.

Ook in het landschap zien we wel rijen Populieren en Amerikaanse eiken, die dan wel om hun houtwaarde daar zijn geplant, maar waarvan toch een grote bekoring uitgaat.

Wil men niet-alledaagse bomen bekijken dan beveelt spreker een bezoek aan aan de vele parken die Limburg kent. Behalve het Stadspark van Maastricht noemt hij nog het park van Elsloo en het park van Geleen en Sittard waar o.a. een fraai exemplaar van een Hopbeuk te zien is. In het park van Vaeshartelt staan twee prachtige exemplaren van de Sequoiadendron.

Een bezoek aan de Jardin Botanique te Luik met zijn magnifieke bomencollectie kan hij ook ten zeerste aanbevelen.

Over de leeftijd van bomen lopen de meningen nogal uiteen; men is namelijk geneigd ze ouder te schatten dan ze in werkelijkheid zijn. De juiste leeftijd kan men bepalen aan het aantal jaarringen, maar daarvoor moet de betreffende boom dan wel eerst gekapt, wat natuurlijk geen aan te bevelen methode is. Toch kan van markante bomen aan de hand van oude prenten en uit geschriften wel een leeftijdschatting gemaakt worden, zoals bijvoorbeeld van een 1000-jarige Eik bij Tessengerloo (B), een Grove Den bij Gellik (B) en een Taxus bij het kapelletje van Slavante die al zo'n 100 jaar moet zijn (de kapel draagt als jaartal 1881).

De Ceder van de Wijngaardsberg te Meerssen.

foto: P. J. van Nieuwenhoven.

Dat sommige bomen bijzonder hoog kunnen worden zien we bij Sequoiadendron op de begraafplaats van Maastricht en bij een rij Italiaanse Populieren bij het hertenkamp te Maastricht.

Bomen worden meestal geënt (zoals bij de meeste fruitbomen het geval is) maar een Linde in het Nolenspark te Maastricht is daar toch niet zo'n mooi voorbeeld van: de onderstam groeide hier minder snel in de dikte dan de ent: kandelaberboom.

Merkwaardig zijn ook de Kurklijsten onderaan de takken van de Amberboom.

Tot slot wijst de heer Kemp nog op diverse beschadigingen bij bomen waarvan verscheidene dia's ge-

tuigen. Door de mens: bij het omzagen en door dieren: (bastbeschadiging door vee, maar ook door in het wild levende dieren als herten, wilde zwijnen en konijnen). Als andere beschadigingen noemt spreker nog de spechtengaten, blikseminslag en stormschade. Ook de aantasting door paddestoelen bij bomen die eigenlijk al ten dode opgeschreven zijn, zij het dat dit stervensproces jaren kan duren, doch door zwammen-aantasting alleen maar versneld wordt. Parasieten, als maretakken en heksenbezems, hebben natuurlijk ook hun schadelijke werking, al is het in geringere mate. Dan kennen we nog de wurgende werking van klimop, van de bosrank en kamperfoelie.

Op een vraag van de voorzitter naar de niet genoemde vorstschade, zegt de heer Kemp dat deze inderdaad voorkomt, maar omdat ze nooit met zekerheid geconstateerd kan worden, heeft hij van dit soort schade geen plaatje.

In zijn dankwoord spreekt de voorzitter zijn bewondering uit voor de grote zorgvuldigheid waarmee de heer Kemp zijn voordracht heeft opgebouwd en prijst vooral zijn kennis over plaatselijke toestanden.

Tijdens een van de vorige vergaderingen werd een vraag gesteld over het inventariseren van speciale bomen in Limburg. Hij is van mening dat de heer Kemp het antwoord hierop vanavond grotendeels al gegeven heeft. Applaus!

BOEKBESPREKING

De Valkerij in de Nederlanden door: Dr. A. E. H. Swaen.
Uitgever: W. J. Thieme & Cie. Zutphen.
Prijs: f 24,90.

In dit 132 pagina's tellend en in linnen gebonden boekwerk gaat de schrijver vooreerst uitvoerig in op de geschiedenis van de valkerij, die lang vóór onze jaartelling reeds in sommige streken van Azië beoefend werd. Gesproken wordt zelfs van ± 1700 v. Chr. In onze streken dateert deze vorm van jacht echter van omstreeks 500 na Chr. en aanvankelijk nog slechts voorbehouden aan de edelen. In het laatst van de 18e eeuw moest de valkerij wijken voor de jacht met het geweer. Daar kunnen wij dan eigenlijk nog blij om zijn, want zo royaal zitten we tegenwoordig niet in de stootvogels om die ook nog

te onttrekken aan de eigenlijke functie van hun bestaan, die gericht is op de instandhouding van de soort. Het boek wil danook geen propaganda zijn voor het weder invoeren van de valkerij, maar wel bekendheid geven aan een soort jachtvermaak dat vooral in de Middeleeuwen een belangrijke plaats in nam.

Ook zijn hoofdstukken gewijd aan het jachtgerei en valkeniers-uitrusting, de jachtvogels, de vangst en het africhten, en de valkenierstaal, terwijl de schrijver nog verwijst naar vele literatuurgegevens die door de jaren heen over deze „sport” handelen, alsook de plaats die de valkerij in kunst en letteren heeft ingenomen.

Vele afbeeldingen van oude prenten en gravures tussen de tekst geven het boek een zeer verzorgde indruk. De spelling van dit boek, dat onlangs als fotografische herdruk van de oorspronkelijke uitgave van 1937 verscheen, zal voor de jongeren onder de lezers wel geen bezwaar opleveren.

H. Th.

Nuttige dieren in kleur (vee, pluimvee en pelsdieren).

Oorspronkelijke tekst: H. Clausen en E. J. Ipsen.

Nederlandse bewerking: J. H. J. Cremers en G. den Hoed.

Illustraties: Otto Frello.

Uitgever: Moussault's Uitgeverij b.v. Baarn.

Prijs: f 21,50.

In dit boekje wordt de aandacht van de lezer gevraagd voor dieren die voor de ontwikkeling van de mensheid en haar samenleving van bijzonder groot belang zijn geweest. Lang vóór onze jaartelling is de mens reeds begonnen met het temmen of domesticeren van in het wild levende dieren om ze te benutten. Aanvankelijk nog op primitieve wijze met rondtrekkende kudden, maar allengs ging men over tot het veredelen der verschillende rassen, zoals we die thans kennen.

Allerlei runder-, paarden-, schapen-, varkens-, geiten-, konijnen- en pluimveerassen worden door de schrijvers op deskundige wijze onder de loupe genomen en hun plaats in de dieren-systematiek besproken. Gegevens over afstamming, voeding en voortplanting completeren deze informatie.

De 158 fraai uitgevoerde illustraties in kleur helpen de lezer naast de beschrijving zich een goede voorstelling te maken van elk type diersoort. Ook besteden de auteurs aandacht aan de nerts, vos, beverrat en chinchilla, waarvan vooral in Noord-Amerika, Canada en de Scandinavische landen farms bestaan, al treft men ze hier in ons land ook wel aan.

Een alfabetisch register maken het de lezer gemakkelijk het boekje als naslagwerk te gebruiken. Voor hen die nog meer informatie wensen is achterin een literatuurlijst opgenomen.

Alles bij elkaar een aanbevelingswaardig boekje van handig formaat.

H. Th.

BOEKBESPREKING

Micro-mineralen. Verzamelen en prepareren.

Door A. Kipfer.

Uitgave: Thieme-Zutphen in Thiemes zakboeken voor natuurvrienden. 63 bldz., 39 kleurenfoto's, 8 zwart-wit foto's en 5 tekeningen.

Uit het Duits vertaald door H. Krul.

Prijs f 9,75.

In de inleiding zegt de auteur dat vele kinderen spelenderwijs stenen verzamelen omdat ze deze mooi vinden. Later verliezen ze de belangstelling. Mijns inziens verliezen ze deze belangstelling omdat de volwassenen alleen maar belangstelling tonen in grote en kostbare stenen.

Nu de mensen meer vrije tijd ter beschikking hebben raad de auteur ze aan om de kinderlijke hobby van stenen te verzamelen weer op te nemen om daarmee de sleur van alledag te ontvluchten. Deze raad kan ik onderstrepen door te vragen af te stappen van het idee dat alleen grote en kostbare stenen mooi zijn. Vooral in het kleine zijn zoveel mooiere vormen en kleuren te vinden dat het een genoegen is deze te verzamelen. Een voordeel daarbij is dat deze kleine stenen voor iedereen bereikbaar zijn en dat ze bij het opbergen geen moeilijkheden opleveren.

Met veel genoegen heb ik deze uitgave begroet. Ze is een goede leidraad voor ieder die het waagt een „kinderlijke” liefhebberij weer op te nemen. Na korte tijd zal de beginner echter ervaren dat de liefhebberij al volwassen geworden is.

Begint U alvast maar met de loep in het grind op een tuinpad te zoeken; na korte tijd heeft U reeds het begin van een verzameling „edelstenen”.

P. J. F.

Edele stenen. Door Dr. R. Metz.

Uitgave: Zomer en Keunig-Wageningen in de serie „De natuur in kleuren” 2de druk, 256 blz., met 148 kleurenfoto's van A. E. Fanck.

Vertaald uit het Duits door J. Quakernaat.

Prijs f 19,50.

Ieder die dit boek zal inzien wordt geboeid door de prachtige foto's van de „edele stenen”. Daarna zal men beseffen dat er niet alleen edele stenen in afgebeeld zijn. Ook „gewone” stenen krijgen aandacht in dit boekje. De auteur heeft met recht meer aandacht aan de schoonheid van stenen geschonken dan aan zeldzaamheid of handelswaarde.

De begeleidende tekst bij de foto's kan behulpzaam zijn bij het opdoen van de nodige kennis waardoor het spreekwoord „kennen is liefhebben” bewaarheid wordt.

P. J. F.

„Flora van Nederland”, door Heukels-van Oostroom.

Uitg. Wolters-Noordhoff b.v. Groningen 1975.

Prijs f 43,25.

Voor elke botanicus is de naam Heukels een begrip en zijn Flora een perfecte leidraad bij het veldwerk.

Thans is van deze Flora van Nederland de 18e druk, bewerkt door Dr. S. J. van Oostroom, verschenen.

Evenals in vorige uitgaven zijn ook nu weer in deze druk vrij veel noodzakelijke wijzigingen aangebracht, vooral betrekking hebbend op nieuwe vondsten, op verspreidingsopgaven, op kwesties van nomenclatorische en systematische aard en op nieuwe literatuurgegevens. Ook was het nodig om aanvullingen, die aanzienlijke verschuivingen in de tekst zouden veroorzaken, als addenda toe te voegen. Juist deze aanpassing maakt deze Flora zo waardevol.

Dit boek, dat 913 pagina's tekst bevat en waarin 1038 uitstekende zwart-wit afbeeldingen zijn opgenomen, moet voor een botanicus een begeerd bezit zijn en onmisbaar bij het determineren. Ook de afmeting (17 x 13 cm.) maakt het mogelijk deze gids in de zak bij zich te dragen om tijdens wandelingen in de natuur ter plaatse te kunnen raadplegen.

Systeem van de in Nederland voorkomende plantengemeenschappen, verklaring der voornaamste termen, het opnemen van een aantal tabellen en een register van Nederlandse en van wetenschappelijke plantennamen maakt het de gebruiker mogelijk snel aan zijn gewenste informatie te komen. Is het eigenlijk nog nodig dit boekwerk verder aan te bevelen? Wij dachten het niet. De prijs behoeft in ieder geval ook geen bezwaar te zijn.

H. Th.

Dagvlinders in kleur. Door Leif Lyneborg/C. J. Zwakhals.

Uitgever: Moussault's Uitgeverij B.V. Baarn, 1975.

Prijs: f 19,90.

Ook hiermee heeft Moussault een overzichtelijk en mijns inziens niet overbodig werk uitgegeven. Het geeft een goed gekozen selectie van de Europese dagvlinders, die men thuis en op vakantie kan aantreffen. Door de beperking in het aantal behandelde soorten is de vlinderwereld door dit boekje voor beginners beslist toegankelijker geworden. Erg prettig is dat in deze Nederlandstalige uitgave naast de Nederlandse ook de Belgische gegevens zijn verwerkt.

Het plaatwerk ziet er zeer goed uit. Alleen heeft de tekenaar de neiging gehad om vooral voorvleugels te breed en de tophoek ervan te spits af te beelden. (Overigens een vaak voorkomend verschijnsel bij vlinder-afbeeldingen.) Het meest opvallende is dit bij de vlinders van de drie eerste behandelde families: Papilionidae, Pieridae en Nymphalidae.

Kortom: van harte aanbevolen.

J.M.

MET DE VRIENDEN DER NATUUR VAN WEERT NAAR HET WEERTERBOS

door HUUB GILISSEN

Vijftig natuurvrienden, ondanks de stevige wind, hebben genoten van een heerlijke dag buiten zijn in een uitgestrekt natuurgebied dat terecht de naam groene long verdient. Opvallend veel afwisseling van zandgrond: naaldbossen, loofbossen, weilanden, akkers, boomgroepen, boomrijen, houtwallen, beken, populierbossen.

De uitmuntende leiders maakten ons opmerkzaam op de grote verscheidenheid aan vogelsoorten, vogelgeluiden, plantengroei, met name allerlei bloeiwijzen bij bomen, historische bijzonderheden, enzovoort. Velen van ons hebben voor het eerst de zang van het goudhaantje en de zwarte mees gehoord of de regenroep van de vink en het geluid van de kuifmees leren kennen. En dan de baltsende buizerds, de jodelende wulpen en alarmerende grutto's.

Hoe triest wat het echter om overal zwarte kraaien dood op het veld te zien liggen en tot slot een pasgestorven buizerd te vinden, verkramp met de vleu-

gels uiteen, de snavel dichtgeklemd en de ogen veropengespart, midden op het pad, duidelijk een slachtoffer van vergift. En dat nadat we net van te voren vol enthousiasme een beflijster tussen een paar koperwieken ontdekten.

Het was een schrille tegenstelling, ook omdat we door geurende en ontluikende bomen in een echte voorjaarsstemming waren gekomen.

Zoals we de vogels aan hun zang kenden zo leerden we de bomen aan hun geur onderscheiden. Wie kent bijvoorbeeld het verschil tussen de geur van de knoppen van de douglasspar en balsempopulier? Er stonden overigens meer dan 50 soorten populieren, althans allerlei bastaarden van verschillende soorten, uit zaaigoed opgekweekt, bedoeld als onderzoeksobject. In de plantenwereld deden we verrassende ontdekkingen zoals: koningsvaren, velden rode bosbes (Preiselbeere), Limburgse boskriek in bloei.

Het zijn allemaal slechts facetten van het totale natuurbeleven in het vroege voorjaar in en rond Het Weerterbos. Daarin paste heel sfeervol de lunch met de Limburgs-Brabantse koffie, niet in een restaurant, maar in de woonkamers van De Daaltjeshoeve! Beter had de Heer De Haan het niet kunnen bedenken.

Zo'n dag blijft als een fijne herinnering in je geheugen met daarbij de wens om dit nog vaker te mogen doen.

Weiland in het Weerterbos, een ulerado voor vele vogels. Links Robinia (*Robinia pseudoacacia*).

foto: J. H. H. de Haan

Aanvullingen op het artikel van Huub Gilissen:

VOORJAARSTREKWAARNEMING VAN KRAANVOGELS

p. 73-74 in Nat. Hist Maandblad, jrg. 64, nr. 4
(29 april 1976).

Op woensdag 3 maart 1976 (aswoensdag) heb ik 19 (negentien) Kraanvogels vrij laag (± 50 mtr hoog) zien overtrekken, vliegend boven ons huis, Op de Locht 34, Kasen-Bunde, in Noord-Noord-Westelijke richting, bij mooi zonnig weer en N.N.Oostelijke wind, in de vóórmiddag (3-3-'76) 10 min. voor half twaalf uur; zij vlogen niet in V-formatie maar in een ongelijkmatige lijn, sommigen roepend.

Op vrijdag 5 maart 1976, des namiddags omstreeks zes uur zag mijn vrouw in Moorveld (Kasen-Bunde) een groep van ongeveer vijftig Kraanvogels overtrekken in Noordelijke richting, evenmin in V-formatie, maar in ongelijkmatige lijn, bij zonnig weer en N.O. wind.

Bunde, mei 1976.

Dr. G. W.A. Panhuysen

Op woensdag 21 april j.l. stond ik om 19.12 uur in C.R.M.-reservaat „Mariapeel” op de uitkijktoren in afdeling 4n *) (gemeente Sevenum). Met mijn kijker (Taylor-Hobson, x 6) bekeek ik eenden en Kokmeeuwen in het veenputtencomplex in het noordwestelijk deel van vak 4. Plotseling zag ik ten zuidzuidoosten van de veenputten een „kroenekraan”, die op vrij geringe hoogte aan kwam vliegen. Het dier vloog in noordnoordwestelijke richting. Boven het veenputtencomplex werd de Kraanvogel achtervolgd door vele schreeuwende Kokmeeuwen. Hij vloog op enkele tientallen meters afstand langs de uitkijktoren en boog daarna af naar het noordnoordoosten, nog

door enkele Kokmeeuwen achterna gezeten. Pas toen de Kraanvogel het veenputtencomplex achter zich had gelaten, gaven alle meeuwen de achtervolging op. Om 19.15 uur zag ik de kroenekraan ergens in het noordelijk deel van vak 8 landen.

Horst (L), mei 1976.

P. J. J. van den Munckhof

ATTENTIE

Van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek te Arnhem ontvingen wij onderstaand bericht dat wij gaarne onder de aandacht van onze leden willen brengen.

„Binnenkort verschijnt de 'Atlas of the Carabid beetles of the Netherlands'. Deze atlas geeft naast de nederlandse verspreidingskaartjes van 373 loopkeversoorten, veel extra informatie zoals het voorkomen van de larven, de jaarperiodiciteit van de imagines, een kaartje van de europese verspreiding van de soort etc. Op de prijs die in de handel zal gaan gelden, kunnen wij voor leden van de vereniging een aanzienlijke reductie geven. Belangstellenden kunnen nadere informatie en een intekenformulier aanvragen bij: T. Turin, Instituut v. Oecologisch Onderzoek, Kemberbergerweg 11 Arnhem. Deze mogelijkheid van reductie geldt uitsluitend voor nederlandse en belgische particuliere leden, en tot 1 augustus 1976.”

*) Zie voor de indeling van de Mariapeel in vakken en afdelingen de „Overzichtskartaat 1970 C.R.M.-reservaat Mariapeel” van het Staatsbosbeheer, Consulentschap Limburg.

NIEUWE LEDEN 1975

- Th. Lammers, Stationstraat 84, Maarheeze.
 J. van Lierop, Acaciastraat 60, Nederweert.
 Gemeente Archief, Markt 7, Weert.
 Fam. G. J. A. Billekens, Acaciaweg 15, Venlo.
 Fam. H. van Dijk, Helbeek 72, Venlo.
 I.V.N., Afdeling Belfeld, Tegelen en Beesel, p/a F. H. J. Maas,
 Leygraaf 16, Belfeld.
 Fam. F. H. J. Maas, Leygraaf 16, Belfeld.
 A. van Driel, van Diependijkstraat 20, Blerick.
 Fam. P. Schatten, Kaldenkerkerweg 48 b, Venlo.
 Fam. J. M. J. Lamboo-Meyer, Casinoweg 78, Venlo.
 J. Souren, Dianahof 31, Maastricht.
 „Recreatieschap Oost-Zuid-Limburg” (Brunsummerheide),
 Heerenweg 58 E, Heerlen.
 A. van Balveren, Kleine Dijkje 3, Maastricht.
 M. G. N. Zilverstand, Zonstraat 212, Kerkrade.
 L. Hoeijmakers, St. Amandusstraat 35, Maastricht.
 Ton Joosten, Schelsberg 109, Heerlen.
 M. Schreurs, Grote Gracht 31A, Maastricht.
 G. Steeghs, Zwarte Plakweg 87, America (L.).
 A. Moolenaar, Prinsenlaan 16, Maastricht.
 J. Moenen, Europastraat 53, Ulestraten.
 A. J. van Wijk, van der Landenlaan 5, Herkenbosch.
 Th. Severens, Wilhelminalaan 18, Echt (L.).
 J. A. Nuesink, Van Uvenweg 239-12a, Wageningen.
 H. Bartelet, Mergelweg 293, Maastricht.
 G. Cruysberg, Dahliaweg 4a, Venlo.
 F. F. J. Abels, Wijcker Brugstraat 62, Maastricht.
 Penningmeester van de Natuurbeschermingswacht,
 Prinses Beatrixweg 74, Meerssen.
 Drs. Pessers, Reidstraat 47, Tournebride (B).
 Karl Heinz Beckers, Pappelweg 12, 51 Aachen (Dld).
 Ir. T. Th. Coolen, Beemdenlaan 17, Roermond.
 J. W. J. Beurskens, Hoverhofweg 28, Hout-Blerick.
 J. C. Jansen, B. Schreyenstraat 22, Venlo.
 J. J. M. Custers, Moutzhofweg 148, Hout-Blerick.
 J. Roelofs, Zwanenveld 34-07, Nijmegen.
 Dr. T. A. H. de Jong, Daalstraat 8, Maastricht.
 Mej. J. Leupers, Hendrikxstraat 27, Venlo.
 Fam. P. Bos, Stalbergweg 187, Venlo.
 Fam. Chr. Billekens, P. Stassenstraat 18, Blerick.
 J. H. J. Wintraecken, St. Antonius van Padualaan 20,
 Maastricht.
 V.V.V. Het Geuldal, Theod. Dorrenplein 5, Valkenburg.
 G. M. P. Rompelberg, Dr. Nolenstraat 1, Bocholtz.
 A. M. H. Willems, van Hövellstraat 4, Helden (L.).
 W. Labey, Klokkestraat 8, Mesch.
 T. Titulair, Maashofweg 77, Venlo.
 J. Eenshuister, Lod. van Beierenstraat 1, Venlo.
 W. Manders, Lijsterweg 6, Venlo.
 F. Holla, Sloot 11, Venlo.
 C. J. W. A. Klerken, B. Gommanstraat 149, Blerick.
 Wim Janssen, St. Helariusstraat 4, Maastricht.
 C. Schurgers-Hogenboom, Blokbrekerstraat 17, Berg en Terblijt.
 Jean Poesen, Luikersteenweg 182, 3700 Tongeren (B).
 A. J. A. Verhagen-Draaisma, Bremweg 170, Venlo.
 Mej. M. H. H. Gabriels, Paul Guillaumestraat 52, Tegelen.
 J. Kleinherenbrink, Maasbreesestraat 53, Blerick.
 M. Schraven, K. van Egmondstraat 83, Venlo.
 R. E. Nikkels, Dr. de Weverlaan 13, Heerlen.
 P. W. J. Heldens, Dorpstraat 125, Brunssum.
 Ron Beenen, Cannerweg 122 A, Maastricht.
 Huub Paulissen, Tongerseweg 255A, Maastricht.
 J. Haanen, Kazernestraat 5, Venlo.
 A. Janssen, Onderste Molenweg 108, Venlo.
 W. A. Collin, Witherenstraat 87, Blerick.
 K. Meerten, Grote Gracht 17, Maastricht.
 G. Sierat, Croeselaan 381 bis, Utrecht.
 M. Schaminée, Terpstraat 10, Wessum (L.).
 J. G. Vollers, Dorpstraat 43, Bemelen.
 H. F. J. H. Mommers, Hekstraat 51, Ulestraten.
 J. H. F. Hendriks, Bergseweg 25, Voerendaal.
 R. C. M. J. van Moorsel, Eykmanlaan 229, Utrecht.
 Fam. Steinbusch, Teutelbroekstraat 44, Kerkrade.
 G. F. H. J. Heussen, Musketruwe 92c, Maastricht.
 H. M. C. Savelkoul, Looierstraat 10, Heerlen.
 J. Voordauw, Vondelhof 12, Brunssum.
 Peter Tulkens, Kieuwegracht 10, Gulpen.
 P. C. H. A. Lomme, Beukenboomsweg 49, Guttecoven.
 L. Ogg, Koningsplein 108 d, Maastricht.
 Paul-Marc Schot, Schepen de Wicstraat 40, Maastricht.
 Robert Jongen, Petrus Gaginststraat 3, Maastricht.
 E. F. Elzenga, Dennenberg 15, Bunde.
 A. Schuiteman, Hogeweg 25 bis, Amsterdam.

CONTRIBUTIEBETALING

Einde 1975 werden de accept-girokaarten voor de contributiebetaling 1976 met bijbehorende toelichting aan de leden verzonden.

De meesten hebben inmiddels aan hun verplichtingen voldaan, maar er is altijd nog een aantal dat dit vergeten heeft.

Dit verzuim kan snel worden hersteld door gebruikmaking van de U indertijd toegezonden accept-girokaart.

Persoonlijke aanmaningen sturen wij niet graag; ze kosten namelijk extra geld, dat beter besteed kan worden.

Help ons dit te voorkomen.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN EN ANDERE AKTIVITEITEN

te **HEERLEN**: op dinsdag 1 juni om 19.30 uur in het Grotiuscollege.

te **MAASTRICHT** wordt in juni **geen** maandvergadering gehouden i.v.m. de jaarvergadering te Steyl op 13 juni a.s.

In de maanden juli en augustus worden **geen** maandvergaderingen gehouden i.v.m. het vakantie seizoen.

te **VENLO**:

Maandag 7 juni (2e Pinksterdag) *Botanische Pinksterwandeling* naar de Blerickse Bergen.

Samenkomst: Antonius kerk te Blerick. Vertrek: 7 uur des morgens, terug ca. 12 uur.

Deze wandeling staat onder leiding van de heer W. Holthuysen.

Zondag 20 juni 1976: *Botanische wandeling Grote Heide te Venlo*.

Samenkomst: Hangar Grote Heide (Zweefvliegclub).

Vertrek: 7 uur des morgens, terug ca. 11-12 uur.

De leiding heeft Dhr. W. Holthuysen uit Blerick, die reeds meerdere malen met U op excursie is geweest naar dit gebied.

DE NATUUR IN

Natuurwandelingen I.V.N.-Limburg

- 2e Pinksterdag 7 juni *Busexcursie naar Universitair Domein van Sart Tilman (B), o.l.v. IVN-Elsloo. Opgave en inlichtingen bij dhr. Rouvroye tot 31 mei. Tel. 04402-4491. Vertrek Dor. Verschureplein Elsloo om 8.00 uur, Meerssen viaduct autoweg 8.15 en Maastrichtstadion Geusselt om 8.30 uur.
- *Rond de Kolleberg te Sittard, o.l.v. IVN-Munstergeleen. Vertrek vanaf markt Sittard om 14.30 uur.
- Zondag 13 juni *Vilter- en Bergerhei en het Meerssenerbroek, o.l.v. IVN-Valkenburg. Vertrek VVV-kantoor Valkenburg om 5.00 uur.
- *Ardennenexcursie langs de Hoëgne, o.l.v. IVN-Stein. Bustocht. Vertrek gemeentehuis Stein om 9.00 uur.
- *Dagwandeling omgeving Baraque Michel (B), o.l.v. IVN-Brunssum. Vertrek parkeerplaats Baraque Michel om 10.00 uur. Eigen vervoer.
- *Dagwandeling omgeving Gemmenich en La Calamine (B), o.l.v. IVN-Kerkrade/Eygelshoven. Opgave en inlichtingen tel. 04445-5403 of door storting buskosten à f 5,—, kinderen f 2,50 op giro-no. 2526537 t.n.v. IVN-Kerkrade. Vertrek Eygelshoven 8.00, Haanrade 8.05, Chevremont 8.10 en Onderspekholz 8.30 uur.
- *Dagwandeling omgeving Esneux (B), o.l.v. IVN-Maastricht. Vertrek parkeerplaats brug over de Ourthe-Esneux om 10.30 uur.
- Excursie Vijverbroek, o.l.v. IVN-Roermond. Vertrek grenskantoor Neeritter-Kessenich om 14.00 uur. Paspoort meenemen.
- Zondag 20 juni *Omgeving Mamelis, o.l.v. IVN-Maastricht. Vertrek bushalte Mamelis om 14.30 uur.
- *Natuurgebied Kelchterhoef (B), o.l.v. IVN-Spaubeek-Schinnen. Vertrek kerk Spaubeek om 8.30 uur. Eigen vervoer. Pas en Lunch.
- *Uiterwaarden van de Maas rond Illikhoven, o.l.v. IVN-Swentibold. Vertrek kerkje Illikhoven om 14.30 uur.
- *Grote Peel en Peelmuseum, o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek van kerk Asten om 10.00 uur.
- *Natuurgebied Kunderberg, o.l.v. IVN-Ubachsberg/Voerendaal. Vertrek kerk Ubachsberg om 14.30 uur.
- Zondag 27 juni *Dagwandeling in de Voerstreek (B), o.l.v. IVN-Bocholtz/Simpelveld. Vertrek van kerk Noorbeek om 9.30 uur.
- *Vrouwenheide, Bosschenhuizen en Huls, o.l.v.

IVN-Eys. Vertrek parkcerterrein Vrouwenheide om 14.30 uur.

Woensdag
30 juni

*Brunsummerheide, o.l.v. IVN-Brunssum. Tot en met 18 augustus 1976 elke woensdagavond een natuurwandeling. Vertrek ingang heide-Camping nabij de Zeekoelen te Brunssum om 19.00 uur.